

VILKMERGĖS KULTŪROS LOPŠYS

Pristatyti Pauliaus Galaunės grafikos darbai

Liepos pradžioje ukmergiškiams pristatyta Pauliaus Galaunės grafikos darbų paroda.

Kristinos Darulienės nuotr.

Paroda surengta Pauliaus Galaunės 130 metų jubiliejui paminėti.

Pauliaus Galaunės grafikos darbai.

Sigita ASTIKIENĖ

Vlado Šlaito viešosios bibliotekos Bibliografijos-kraštotyros skyriaus vedėja

Šiais metais minime Lietuvos dailės istoriko ir kritiko, grafiko,

lietuvių profesionalios muziejinkystės pradininko, nusipelnusio meno veikėjo, daug dėmesio skyrusio tautodailės plėtrai, Pauliaus Galaunės 130 metų jubiliejų. Paulius Galaunė kilęs iš Pageležių,

Ukmergės rajono, apie kuriuos yra pasakęs: „Aš labai dažnai prisimenu Pageležius. Visgi vaikystės dienos, nepaisant skurdo, vargo, buvo pačios šviesiausios...“

Pauliaus Galaunės tėvas – Pa-

geležių pašto stoties kalvis, šviesi asmenybė, turėjusi meninių ir kultūrinių polinkių. Motina – puiki audėja, mokėjusi daug pasakų. Pats P. Galaunė mokėsi Veprių liaudies mokykloje, vėliau išvyko mokytis į Sankt Peterburgą, kuriame su pertraukomis išgyveno iki 1918 metų. Sankt Peterburge studijavo Psichoneurologijos instituto humanitarinių mokslų fakultete, lankė Dailės skatinimo draugijos piešimo mokyklą, mokėsi privačiose dailės studijose, įsijungė į Lietuvos kultūros puoselėtojų gretas, dalyvavo Sankt Peterburgo lietuvių visuomeninėje veikloje. Studijuodamas bendradarbiavo almanache „Aušrinės kelias“, laikraščiuose „Lietuvos žinios“, „Lietuvos ūkininkas“. Po pirmojo pasaulinio karo Sankt Peterburge rūpinosi Lietuvos kultūros paminklų registravimu ir grąžinimu į Lietuvą. Dėstytojavo Vilniaus gimnazijoje, dirbo Kaune Valstybiniame muziejuje, buvo Lietuvių meno kūrėjų draugijos vienas įkūrėjų ir narys. 1923–1924 m. Lvovo mokykloje Paryžiuje studijavo muziejinkystę. Grįžęs į Lietuvą, rūpinosi M.

K. Čiurlionio galerijos įsteigimu, jos rūmų statyba. P. Galaunės pastangomis surinkta nemažai M. K. Čiurlionio paveikslų, išvežtų į užsienį arba priklausiusių privatiems asmenims Lietuvoje. 1925–1939 m. Vytauto Didžiojo universitete, 1940–1951 m. Vilniaus universitete, 1945–1950 m. Vilniaus dailės institute dėstė meno istoriją, tautodailę, muziejinkystę. Antrojo pasaulinio karo metais rūpinosi M. K. Čiurlionio muziejaus vertybių išsaugojimu. Buvo XXVII knygos mėgėjų draugijos, gyvavusios 1931–1940 m. ir puoselėjusios knygos kultūrą, vienas iniciatorių ir narys. P. Galaunė kolekcionavo grafikos darbus, turėjo sukaupęs didelę ir vertingą knygų kolekciją, nes, kaip rašo savo memuaruose žymus knygotyrininkas Vladas Žukas, „knyga jam buvo pagrindinis kolekcionavimo objektas, labiausiai branginta vertybė“.

Nėra abejonės, kad Paulius Galaunė žymus savo nuveiktais darbais, pasiekimais, gyvas savo paliktu indėliu į mūsų kultūrą bei vis dar gyvas žmonių prisiminimuose. Nukelta į 8 p.

Būsimojoje knygoje – istorinė Ukmergės mozaika

Rasa GRIŠKEVIČIENĖ

Smalsesni skaitytojai jau pastebėjo interneto svetainėje „Ukmergės kultūros puslapiai“ publikuojamas tarpukario spaudos Lietuvoje rašinių ištraukas apie Ukmergę. Daugiau kaip du dešimtmečius šitą medžiagą, kaip pats sako, „rankioja“ ukmergiškis Julius Zareckas. Nežinia, ko šiame žmoguje daugiau – menininko ar istoriko? Jis dailininkas tapytojas, spektaklių režisierius, įvairių kultūros ir meno projektų sumanytojas ir globėjas, Ukmergės karo istorijos klubo įkūrimo iniciatorius, pelnytai besididžiuojantis, jog mūsų mieste veikia toks klubas. Ir šiaip didelis savo miesto patriotas.

„Kodėl istorija? – šypstelė Ukmergės rajono savivaldybės Kultūros ir turizmo skyriaus vyriausiasis specialistas. – Tiesiog įdomu. Kažkam esu sakęs, kad istorija iš esmės yra labai panaši į detektyvinį romaną: pradžioje daug visokių neaiškių įvykių, o po to pradeda dėliotis ben-

dras vaizdas ir panašiai. O kam gi detektyvai nepatinka? O dar visokių „pikantiškumų“ galima sužinoti ir pasidžiaugti jais.“

Per tuos dešimtmečius kantriai ir rūpestingai rinkta medžiaga pagaliau suguls į solidų leidinį „Ukmergė 1918–1940 metų spaudoje“, kurio sudarytoju ir tapo J. Zareckas. Tai bus tais metais Lietuvos Respublikos spaudoje publikuotų straipsnių, jų ištraukų, santraukų, dokumentų, susijusių su Ukmergės miestu ir jo gyventojais, rinkinys, skirtas Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečiui.

Galimybė išleisti šią knygą atsirado dėl Ukmergės rajono savivaldybėje parengtos Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio minėjimo Ukmergės rajone programos.

Pirmosios Lietuvos Respublikos laikais Ukmergė – vienas iš penkių, o vėliau – dešimties „pirmaeilių“ miestų, apskrities centras, buvęs netoli demarkacinės linijos su okupuotu Vilniaus kraštu, todėl iki pat jo atgavimo tapęs viena iš svar-

biausių Lietuvos kariuomenės (1-ojo Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino pėstininkų pulko) dislokacijos vietų, kas, beje, irgi turėjo nemažos įtakos miesto kasdienybei bei šventinėms akimirksmams.

Miestas, pradžioje tik atkūrinėjęs karo suirutės nuniokotą ūkį, ieškojęs naujos sugyvenimo savasties tarp kelių gausiausių miesto tautinių bendruomenių (lietuvių, žydų, lenkų), pamažu kaupė intelektualinį ir dvasinį potencialą augimui demokratinei ir tautinėms valstybės sąlygomis. Rinkimai į savivaldybes, jų sprendimai, lėmė miesto raidą, daugybės visuomeninių organizacijų kūrimasis bei veikla, lietuviškos prekybos ir pramonės atsiradimas, aktyviai konkuruojant laisvoje verslo rinkoje, ir dar daug kitų miesto gyvenimą atpasakojančių įvykių gana išsamiai atsispindėjo ir periodinėje Lietuvos Respublikos spaudoje, talkinant vietiniams korespondentams ar spaudos bendradarbiams, tiek pramokusiems žurnalistų amato, tiek ir bandantiems

savo „plunksnas“ gimnazistams.

„Labai įdomūs ir savaip brangūs yra išlikę ukmergiškių leistų laikraščių paskiri numeriai“, – teigia knygos sudarytojas. – Gaila, bet jų išliko tikrai nedaug, nors bandymų leisti Ukmergei ir apskrčiai skirtus periodinius leidinius buvo ne vienas. Tai, kas nepažuvo laiko verpetuose, teikia galimybę iš dar arčiau „pažvelgti“ į miesto gatves ir gatveles, tarsi regint laikraščių puslapiuose reklamas bei adresus ir telefonų numerius talpinančių parduotuvių ar įmonių iškasas bei vitrinas, pokalbius turguose ar kiemuose, iškilmių bei švenčių margumą. Kita vertus, šių, pageltusių, bet išlikusių laikraščių puslapių turinys leidžia pamatyti, jog ypatingai tankaus didžiųjų dienraščių ir kitų laikraščių „filtro“, atsijodavusio tik labai reikšmingus, svarbius įvykius ir palikdavusio miesto gyvenimo kasdienybę istorinei nežinia, nebuvo, „centriniai“ laikraščiai nesibodėjo rašyti apie gana smulkus

įvykius, nutikusius tiek dešiniajame Šventosios krante, tiek ir kitapus upės buvusiuose Smėlių, Pivonijos bei kituose priemiesčiuose.

Spaudos leidėjams užčiuopus ir „bulvaro“ poreikį, į leidinių puslapius ėmė nugulti ir kasdienio, mažiau viešo miesto gyvenimo, įvykiai, žinia, daugiau susiję su skandaluokais, nelaimėmis, nusikaltimais bei nelaimingomis ir laimingomis meilėmis...“

Visa tai šiame leidinyje ir sugulė į tam tikrą istorinę mozaiką, margą bei įvairiaspalvę, gana ryškiai atspindinčią tam tikrą Ukmergės miesto gyvenimo tarpsnį, į kurį, pasak J. Zarecko, čia žvelgiama nei iš labai didelių mokslininkų-istorikų žvilgsnio aukštybių, nei atsietai per vienokio ar kitokio iš anksto apspręsto požiūrio prizmę.

Pristatyti Pauliaus Galaunės grafikos darbai

Atkelta iš 7 p.

Kaune Pauliaus Galaunės ir jo žmonos Adelės Nezabitauskaitės-Galaunienės atminimą saugo ir puoselėja A. ir P. Galaunių namai-muziejus, kur įrengtoje memorialinėje ekspozicijoje galima pamatyti žymaus muziejininko surinktas grafikos, ekslibrisų, bibliofilinių knygų ir liaudies meno kolekcijas.

Bendradarbiaudama su A. ir P. Galaunių namais-muziejumi, Ukmergės Vlodo Šlaito viešoji biblioteka liepos pradžioje ukmergiškiams pristatė Pauliaus Galaunės grafikos darbų kopijų parodą iš muziejaus fondų. Paulius Galaunė padėjo pamatus ir puoselėjo ne vieną sritį, tačiau parodoje norėta atskleisti ir pristatyti P. Galaunės kaip grafiko darbus ir jų reikšmę. Svarbu pažymėti, kad P. Galaunė – pirmasis lietuvių grafikas, pradėjęs atgaivinti mūsų dailėje ekslibrio tradiciją. Jis ne tik pats kūrė, bet ir kitus skatino kurti knygų ženklus, tyrinėjo juos ir

apibendrino savo studijoje „Ex-librisas Lietuvoje (XVI–XX šimtmečiai)“. Pirmuosius ekslibrisus P. Galaunė sukūrė J. Tumui-Vaižgantui, istorikui A. Janulaičiui, M. ir V. Biržiškoms, žmonai A. Galaunienei, V. Steponaičiui, J. Tallat-Kelpšai ir kitiems. P. Galaunės kūrybinis palikimas – ne viena dešimtis atvirukų, knygų viršelių, iliustracijų, užsklandų, ekslibrisų. Nors P. Galaunės, kaip dailininko, vardas jau Peterburgo laikotarpiu buvo žinomas platesnei visuomenei, minėtas greta J. Zikaro, P. Rimšos, tačiau pats po daugelio metų savo jaunystės kūrybą P. Galaunė vertino gana skeptiškai. Visi parodoje pristatyti P. Galaunės grafikos darbai – ir originalai, ir jų kopijos – saugomi A. ir P. Galaunių namų-muziejaus fonduose.

Pristatyti parodą ir papasakoti apie vieną žymiausių mūsų kraštiečių atvyko A. ir P. Galaunių namų-muziejaus vadovė Miglė Banytė

ir muziejininkė-rinkinių saugotoja Irma Liauzun. Pasakodamos apie P. Galaunę, muziejininkės pabrėžė, kad jis buvo aistringas bibliofilas, turėjęs didžiulę nuostabią savo verte biblioteką, kurioje jos vis dar randančios neišpasakytų lobių, dar neištyrinėtų knygų, kurios gali atskleisti daug įdomių dalykų. Viešnios atsivežė ir knygų iš P. Galaunės bibliotekos. Viena jų – itin reikšmingas to laikotarpio jo grafikos darbas – puošnus jubiliejinis 1923 m. išleistas albumas „Vilnius 1323–1923“, kuriam P. Galaunė sukūrė viršelį, titulinį lapą, inicialus, užsklandas, parinko šriftą. Dar viena knyga iš Pauliaus Galaunės bibliotekos – M. Remer „Litwa. Studium o odrodzeniu narodu Litewskiego. Lwow, 1908“. Knygos priešlapiu dešiniajame viršutiniame kampe gražia kaligrafiška rašysena P. Galaunės ranka įrašyti Vydūno žodžiai „Iš Lietuvos garbės duota, dėl Lietuvos turi būti ir naudota“. Kaip sakė muziejaus

vadovė M. Banytė, greičiausiai jie gali būti laikomi ir viso P. Galaunės gyvenimo moto.

Muziejininkės papasakojo daug šiltų, jautrių Pauliaus Galaunės vaikystės, jaunystės ir vėlesnio gyvenimo epizodų. Pavyzdžiui, vienas jų buvo tai, kad ganėtinai sunkiai besiversdamas, visai taip pat kaip ir jo tėvas, Paulius Galaunė slapta nuo šeimos pirkdavo knygas ir jas slėpė, o kai brolis tas knygas rado, pasijautė labai nejaukiai. Vis tik, nors kilęs iš ganėtinai kuklios aplinkos, Paulius Galaunė pasižymėjo ir pakankama drąsa. Pavyzdžiui, būdamas M. K. Čiurlionio galerijos vedėjas, 1925-ais metais Italijoje, Moncoje, tarptautinėje dekoratyvinio meno parodoje pristatė lietuvių liaudies meną – skulptūras, audinius, juostas ir prijuostas, stogastulpius, koplytstulpius ir kitus dirbinius. Tačiau drąsa pasiteisino – parengta lietuvių ekspozicija buvo priimta su didžiu susižavėjimu ir sulaukė itin teigiamų

atsiliepimų.

Parodos atidaryme bibliotekoje dalyvavo nemažai svečių ir iš Veprių krašto: Veprių seniūnė Dalia Radzevičienė, kraštiečių poetė, kilusi iš Pageležių, Leonora Jankeliūnienė bei kiti. Po renginio kilo įvairiausių minčių, įkvėptų tos bendrystės tarp skirtingų institucijų ir pavienių, savo kraštą mylinčių žmonių, bei noro atrasti ir tęsti tą kelią, kuriuo einant bus saugojamas mūsų krašto kultūrinis palikimas. Kaip sakė atvykusios muziejininkės, šiandien į Paulių Galaunę, jo pasiekimus, paliktą kultūrinį pėdsaką dažnai žvelgiame ir vertiname kitaip nei anksčiau – kiekviena ateinanti karta atranda vis naujų spalvų, naujų krypčių ir galimybių kaip pažvelgti į šio žmogaus gyvenimą, profesinę bei kūrybinę veiklą.

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Partizanų parką papuošė dar vienas koplytstulpis

Pamokslą sakė kardinolas Sigitas Tamkevičius.

Didžiosios kovos apygardos partizanų parke savaitgalį buvo surengta kasmetinė Lietuvos laisvės kovotojų atminimo šventė.

Jos metu parke atidengtas koplytstulpis, skirtas kardinolo Vincento Sladkevičiaus atminimui.

Dar vieno planuoto atidengti koplytstulpio, skirto vyskupo kankinio Vincento Borisevičiaus atminimui, į kurio atidarymą visi buvo kviesi, pastatyti iki iškilmių nespėta. Tai žadama padaryti vėliau.

Kasmetinis renginys prasidėjo prie partizanų kapų Dukstynos kapinėse, kur ilsisi prieš šešerius metus miręs monsinjoras Alfonsas Svarinskas.

Vėliau iškilmių dalyviai persikėlė į jo įkurtą Didžiosios Kovos apygardos partizanų parką Kadrenų kaime. Čia pašventino naujai pastatytus koplytstulpius, skirtus kardinolo Vincento Sladkevičiaus atminimui.

Proga yra iškili – šiemet, vasaros pabaigoje, minėsime kardinolo Vincento Sladkevičiaus 100-ąsias gimimo metines.

Prie paminklo kalbėjęs kunigas Marius Talutis pabrėžė šio žmogaus svarbą tikintiesiems, Lietuvai ir jos nepriklausomybei. Kalbėjo

Atidengtas koplytstulpis Vincento Sladkevičiaus atminimui.

apie kardinolo tvirtus ryšius su šio parko įkūrėju A. Svarinsku.

Pasakojo, kad kardinolas savo kunigystės pėdą paliko ir mūsų krašte – kurį laiką dirbo Šešuolių parapijoje.

Paminklą pašventino vyskupas Jonas Kauneckas.

Po to parke susirinkę dvasininkai aukojo šv. Mišias už Lietuvos laisvės kovotojus. Pamokslą sakė kardinolas Sigitas Tamkevičius. Giedojo solistas Mindaugas Zimkus.

Parko kalnelyje pastatyto koplytstulpio autorius – ukmergiškis tautodailininkas Rimantas Zinkevičius. Jo darbų šiame parke yra jau ne vienas. Praėjusiais metais buvo pastatyti du tautodailininko sukurti mediniai kūrinių.

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Gedimino Nemunaičio nuotr.

Vincentas Sladkevičius gimė 1920 m. rugpjūčio 20 d. Guronyse, Žaslių valsčiuje. Buvo jauniausias vaikas šeimoje. Mokėsi Žaslių pradinėje mokykloje, Kaišiadorių gimnazijoje, vėliau įstojo į Kauno jėzuitų gimnaziją. Mokėsi Kauno kunigų seminarijoje.

1944 m. įšventintas kunigu. Dirbo vikaru Kietaviškėse, Merkinėje, Aukštadvaryje. 1946 m. paskirtas Kaišiadorių gimnazijos kapelionu. Vėliau dirbo klebonu Čiobiškyje, Nedzingėje, Šešuoliuose, Kuktiškėse, Inturkėje. 1952 m. tapo Kauno tarpdieciznės kunigų seminarijos prefektu ir dvasios tėvu, dėstė dogminę teologiją.

1956 m. Kaišiadorių vyskupas Teofilus Matulionis suteikė kunigui V. Sladkevičiui garbės kanauninko titulą. 1957 m. gruodžio 2 d. popiežius Pijus XII paskyrė Kaišiadorių vyskupo sosto augziliaru sedi datus. 1957 m. gruodžio 25 d. Birštone konsekruotas vyskupu. Tuometinis religijų reikalų įgaliotinis V. Sladkevičiui neleido eiti vyskupo pareigų. Valdžia jį kaltino ekstremizmu, sekė, draudė kitiems kunigams su juo susitikinėti.

Nuo 1970 m. ėjo Nemunėlio Radviliškio ir Suosto parapijų klebono pareigas. 1975 m. davė amžinuosius įžadus marijonų vienuolijoje. 1976 m. civilinės valdžios perkeltas į Pabiržę. 1982 m. valdžia leido grįžti į Kaišiado-

ris, kur tapo Kaišiadorių vyskupijos apaštališkuoju administratoriumi.

1988 m. paskirtas Lietuvos Vyskupų Konferencijos pirmininku (pareigas ėjo iki 1993 m.). 1988 m. gegužės 29 d. popiežiaus Jono Pauliaus II pakeltas kardinolu (antrasis kardinolas per visą Lietuvos istoriją). 1989 m. vasario 7 d. paskirtas Kauno arkivyskupu.

1995 m. atsistatydino iš Kauno arkivyskupo pareigų ir nuo to laiko gyveno Kaune kaip emeritas.

Mirė 2000 m. gegužės 28 d. Palaidotas Kauno arkikatedroje bazilikoje. Šalia jos esančiame name, kuriame gyveno kardinolas, įkurtas memorialinis muziejus.